

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ШЕВЧЕНКО ОЛЕГ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 796.015.132/623.76-057.4:001

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ
ПРОТИПОВІТРЯНОЇ ОБОРОНИ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Львів – 2010

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківській державній академії фізичної культури Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Науковий керівник – кандидат наук з фізичного виховання і спорту
Романчук Сергій Вікторович,
Академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного Міністерства оборони України,
начальник кафедри теорії і організації фізичної підготовки військ.

Офіційні опоненти: доктор біологічних наук, професор
Магльований Анатолій Васильович
Львівський Національний медичний університет ім. Данила Галицького,
проректор з науково-педагогічної роботи,
завідувач кафедри фізичної реабілітації,
спортивної медицини, фізичного виховання та валеології

кандидат педагогічних наук, професор
Бородін Юрій Андрійович.
Кримський гуманітарний факультет
Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри теорії та методики
фізичного виховання

Захист відбудеться 2 липня 2010 року о 11 годині 00 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного університету фізичної культури (79000, м. Львів, вул. Костюшка, 11).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного університету фізичної культури (79000, м. Львів, вул. Костюшка, 11).

Автореферат розіслано 1 червня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.С. Вовканич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Досвід локальних війн і військових конфліктів довів, що війська протиповітряної оборони Сухопутних військ одні з перших розпочинають бойові дії щодо захисту своїх військ від повітряного нападу противника. За таких умов значення набувають швидкість дій, зібраність, злагодженість й усебічна професійна підготовленість військовослужбовців (Ковалев С.В., 1995; Осьодло В.І., 2001; Маклаков А.Г., 2004, Корольчук М.С., 2005 та ін.).

У мирний час військово-професійна діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ полягає у цілодобовому прикритті пунктів управління, аеродромів, важливих об'єктів від ударів повітряного противника на гранично малих, малих та середніх висотах в умовах застосування противником засобів масового ураження, високоточної зброї та засобів радіоелектронної боротьби (Дьяконов А.В., 2003; Миронов В.В., 2002; Лисичкин В.А., Шелепин Л.А., 2003).

У працях Г.І. Сухоради (2003), Ю.А. Бородіна (2002-2008), О.М. Ольхового (2005), С.В. Романчука (2006), А.І. Маракушина (2006), В.М. Романчука (2007),

А.В. Магльованого (2007) стверджується, що військово-професійна діяльність проходить в умовах впливу несприятливих чинників таких, як недостатня рухова активність, шумовий ефект, зміна добового біоритму, вестибулярне подразнення, нервово-емоційна напруга, обмеженість розміру бойової машини і примусовість пози, несприятливий температурний режим, запиленість повітря, що вимагають мобілізації резервів організму військовослужбовців з метою збереження рівня професійної працездатності.

Вченими доведено, що рівень професійної працездатності військовослужбовців операторських спеціальностей можна підвищити за рахунок занять фізичними вправами, спрямованими на формування професійно-прикладної фізичної підготовленості фахівців (Бородин Ю.А., 2003-2009; Ложкін Г.В., 2003; Пронтенко К.В., 2008).

Аналіз чинної системи фізичної підготовки у військово-навчальних закладах визначив, що на проведення якісної професійно-прикладної фізичної підготовки виділено недостатньо часу; зміст занять фізичними вправами не передбачає цілеспрямованої підготовки військовослужбовців до дій у стресових ситуаціях; організація форм фізичної підготовки не враховує прикладну спрямованість військових спеціальностей (Піддубний О.Г., 2003; Петришин Ю.В., 2004; Романчук С.В., 2007; Овчарук І.С., 2008).

Актуальною залишається проблема якісної підготовки фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ на сучасному рівні розвитку військової техніки, тактики та оперативного мистецтва, що вимагає від військовослужбовців не тільки високого рівня професійної підготовленості, але й максимально ефективного розвитку фізичних та психологічних якостей, оптимальних показників функціонального та фізичного станів, які

забезпечують дотримання високого рівня професійної працездатності в умовах низької рухової активності в мирний час та стресових ситуаціях в умовах бойової обстановки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на підставі Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту у межах теми "Фізична підготовка офіцерів в умовах комплектування Збройних Сил України на контрактній основі", шифр – "Професіонал-2007" (номер державної реєстрації 0101U000519). Особистий внесок здобувача за даними темами полягає у визначенні рівня впливу негативних чинників професійної діяльності фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ на ефективність працездатності, а також розробка програми вдосконалення професійної працездатності, в основу якої покладено поетапну побудову фізичної підготовки з диференціацією спрямованості завдань та змісту на кожному етапі навчання курсантів протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Мета роботи – удосконалити професійну працездатність курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ, поетапно застосовуючи засоби фізичної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати спеціальну наукову літературу щодо особливостей військово-професійної діяльності фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ.

2. Дослідити показники фізичної та професійної підготовленості, функціонального і психологічного стану під впливом чинників військово-професійної діяльності.

3. Визначити факторну структуру показників, що впливають на професійну працездатність військових фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ.

4. Обґрунтувати та розробити програму фізичної підготовки, що сприятиме удосконаленню професійної працездатності курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – професійне навчання курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Предмет дослідження – програма фізичної підготовки в системі військово-професійного навчання курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Методи дослідження. Вибір методів зумовив характер завдання та сучасні вимоги до проведення педагогічних досліджень. Були використані: аналіз документальних матеріалів та літературних джерел; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

- уперше розкрито факторну структуру показників, які найбільше

впливають на професійну працездатність операторів у стані спокою та під впливом чинників військово-професійної діяльності; визначено засоби фізичної підготовки, що вдосконалюють професійну працездатність курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ; доведено позитивний вплив поетапної побудови системи фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах на розвиток показників фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості курсантів, які навчаються на факультеті протиповітряної оборони Сухопутних військ;

- розширено дослідження вчених Ю.К. Демьяненка (1984), Г.І. Сухоради (2003), Ю.А. Бородіна (2002-2008), О.М. Ольхового (2005), С.В. Романчука (2006), А.І. Маракушина (2006), В.М. Романчука (2007), В.М. Красоти (2007) щодо впливу чинників військово-професійної діяльності на стан усіх систем організму фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ; доповнено висновки робіт науковців цієї галузі Ю.М. Антошківа (2004), І.П. Загорка (2001), Ю.А. Бородіна (2003), С.І. Глазунова (2003), О.Г. Піддубного (2004) щодо розвитку окремих фізичних якостей та їх впливу на професійну працездатність військовослужбовців операторських спеціальностей;

- підтверджено висновки робіт Г.І. Сухоради (2003), В.М. Романчука (2005), Ю.С. Фіногенова (2006), про те, що із збільшенням строку військової служби у військовослужбовців знижуються показники фізичного розвитку, функціонального стану, психомоторики та фізичної підготовленості; результати досліджень О.Г. Піддубного (2003), Ю.В. Петришина (2004), С.В. Романчука (2007), С. Овчарука (2008) показують, що чинна система фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладах недостатньо ефективно забезпечує розвиток фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану курсантів у процесі навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та експериментальній перевірці програми фізичної підготовки, що сприятиме удосконаленню професійної працездатності курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ, покращенню показників фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічних якостей, професійної підготовленості. Практичний ефект роботи підтверджений актами впровадження до навчально-виховного процесу та системи фізичної підготовки курсантів Харківського університету Повітряних сил (акт від 15 червня 2009 р.); Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова Національного авіаційного університету (акт від 27 жовтня 2009 р.), військової частини А1232 (акт від 9 жовтня 2006 р.). Основні положення роботи викладено у методичному посібнику «Програма навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» (2009).

Запропоновану програму вдосконалення професійної працездатності військових фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ засобами

фізичної підготовки рекомендовано начальником Управління фізичної підготовки Збройних Сил України для застосування у навчально-виховному процесі курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ та у системі фізичної підготовки військ протиповітряної оборони Сухопутних військ Збройних Сил України.

Особистий внесок здобувача полягає у виборі напряму дослідження; аналізі літературних джерел; формулюванні мети та завдань дослідження; накопиченні експериментального матеріалу; розробці програми вдосконалення професійної працездатності курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ засобами фізичної підготовки; узагальненні отриманих результатів; формулюванні висновків та практичних рекомендацій; оформленні дисертаційної роботи.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертації були оприлюднені на засіданнях кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Харківського університету Повітряних сил (2003-2007 рр.) та наукових конференціях: Міжнародна наукова конференція «Физическая культура, спорт и здоровье», (Харків, 2005); Міжнародна науково-практична конференція «Олімпійський спорт, фізична культура, здоров'я нації в сучасних умовах», (Луганськ, 2007); Науково-практична конференція «Оперативна та бойова підготовка сухопутних військ: стан, проблеми, перспективи» (Львів, 2009); IV Міжнародна електронна науково-практична конференція «Актуальные проблемы развития традиционных и восточных единоборств», (Харків, 2010).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 9 наукових праць, серед яких: 2 методичні роботи, 7 наукових статей, з них 6 публікацій у наукових фахових виданнях України; 4 публікації виконано одноосібно.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, додатків, списку використаних джерел. Дисертацію виконано на 258 сторінках, ілюстровано 31 таблицями та 29 рисунками. Бібліографія містить 208 джерел, з яких 13 – зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, показано зв'язок дослідження з науковими програмами, планами й темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про апробацію результатів роботи та публікації за матеріалами дисертаційного дослідження.

У першому розділі дисертації «**Професійна діяльність та її взаємозв'язок з фізичною підготовленістю фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ**» проаналізовано праці науковців щодо особливостей військово-професійної діяльності військовослужбовців протиповітряної оборони Сухопутних військ у мирний та воєнний час,

впливу негативних чинників навчання та професійної діяльності на організм фахівців; здійснено аналіз наукових досліджень щодо впливу фізичних вправ на зміцнення здоров'я, вдосконалення психологічних якостей, підвищення функціональної готовності та працездатності операторів в умовах військово-професійної діяльності.

Аналіз літератури свідчить, військово-професійна діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ у мирний час проходить в умовах тактичних навчань, занять професійною підготовкою, підготовкою техніки та обладнання. При цьому рухова активність складає менше 3000 локомоцій за добу (Бородін Ю.А., 2002; Маракушин А.І., 2006; Красота В.М., 2007).

Порушення добового режиму, низька рухова активність, вплив вібрацій, шумів, гіподинамії та інших негативних чинників професійної діяльності призводять до погіршення показників фізичного, функціонального та психічного станів військовослужбовців (Фіногенов Ю.С., 2003; Петришин Ю.В., 2004; Романчук С.В., 2006)

Дослідження особливостей ходу бойових операцій у місцях військових конфліктів виявили, що діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ у воєнний час має значно динамічніший характер. Військовослужбовці повинні протягом однієї доби виконувати багатокілометрові марші, готувати позиції для систем протиповітряної оборони Сухопутних військ, обладнувати маскування, приводити прилади до бойової готовності тощо. При цьому повітряні цілі можуть з'являтися раптово на близькій відстані від позицій, що вимагає негайної діяльності з оборони та знищення повітряних цілей противника (Ю.К. Демьяненко, 1994; Г.І. Сухорада, 2003; Ю.А. Бородін, 2002-2008; О.М. Ольховой, 2005).

У роботах М.М. Линця (1993), І.П. Закорка (2001), Ю.А. Бородіна (2003), С.І. Глазунова (2003), О.Г. Піддубного (2004), вказується, що для підтримання ефективності діяльності фахівців операторського профілю заняття з фізичної підготовки необхідно спрямовувати на розвиток загальної та силової витривалості, сили крупних груп м'язів тощо. Але аналіз діяльності фахівців військ протиповітряної оборони Сухопутних військ доводить, що сучасний бій вимагає від військовослужбовців не тільки виконання завдань протягом тривалого часу, а й швидкого приведення систем протиповітряної оборони Сухопутних військ у бойову готовність, миттєвої реакції на дії противника, ручного (механічного) наведення зенітного ракетного комплексу на цілі, що з'явилися.

За твердженнями багатьох вчених даної галузі професійну працездатність в умовах багатогранних вимог до підготовленості особового складу можна підвищувати та підтримувати засобами фізичної підготовки. Найважливішим завданням фізичної підготовки є зниження впливу чинників військово-професійної діяльності та покращення рівня показників фізичного та функціонального станів, професійної та

психологічної підготовленості фахівців. При цьому організація та зміст занять повинні враховувати особливості професійної діяльності та унеможливити перенавантаження під час занять фізичними вправами (Бородін Ю.А., 2003; Чух А.М., 2003; Михайлов А.В., 2004; Романчук В.М., 2007).

До сьогодні актуальною залишається проблема чинної системи фізичної підготовки фахівців операторських спеціальностей, яка спрямована на правильне формування комплексів фізичних вправ, що необхідно застосовувати у професійній діяльності за різних умов служби.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** подано відомості про використані методи, етапи вирішення завдань та досліджуваній контингент.

Використання аналізу документальних матеріалів та літературних джерел дозволило одержати змістовну та цінну інформацію за темою дисертаційного дослідження. Метод педагогічного спостереження використовувався нами для визначення рівня професійної підготовленості курсантів, який визначався за результатами виконання обов'язків у чергових змінах. Тестування, як один з методів педагогічного дослідження використовувався нами для аналізу рівня розвитку фізичної та психологічної підготовленості, фізичного розвитку та функціонального стану, а також психомоторики курсантів під час констатуючого та формуючого експериментів у вищих військових навчальних закладах. Педагогічний експеримент проведено для обґрунтування, розробки та доведення ефективності авторської програми. Методи математичної статистики застосовувалися з метою доведення закономірностей, виявлених у процесі дослідження.

Для тестування рівня фізичної підготовленості використано вправи, що характеризують рівень розвитку швидкісної сили, швидкісної та силової витривалості, загальної витривалості: підтягування на перекладині, ривок гирі, біг на 100 м, біг на 400 м, біг на 1000 м, біг на 3000 м та додання смуги перешкод у поєднанні з бігом на 200 м. Форма одягу – військова. Результати тестування фіксувалися автором та асистентами – викладачами кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки та спорту Харківського університету Повітряних сил.

Фізичний розвиток курсантів оцінювався за показниками довжини та маси тіла, життєвої ємності легень, динамометрії сильнішої кисті, обхватних розмірів грудної клітини. Функціональний стан визначався за показниками частоти серцевих скорочень (ЧСС), артеріального тиску (АТ), частоти дихання (ЧД) та максимального споживання кисню (МПК). Дослідження показників фізичного розвитку курсантів проводилися у санітарній частині Харківського університету Повітряних сил автором та працівниками медичної служби через 45 хвилин після підйому.

Психологічне тестування передбачало дослідження пам'яті, уваги й емоційної стійкості. Використовувалися бланкові методи дослідження. Бали

нараховувалися за допомогою номограм.

Дослідження проводилися за п'ятьма етапами:

Перший етап (вересень 2003 р. – листопад 2003 р.) був присвячений вивченню науково-методичної літератури, спостереженню за діяльністю військових операторів, проведенню бесід з досвідченими офіцерами протиповітряної оборони Сухопутних військ.

На другому етапі дослідження (листопад 2003 р. – травень 2004 р.) було проведено констатуючий експеримент з метою визначення впливу чинників професійної діяльності на рівень фізичної підготовленості, функціонального стану та працездатності операторів протиповітряної оборони Сухопутних військ зі строком служби більше 6 років та менше 6 років відповідно ($n_1=24$; $n_2=24$); рівня фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості та психомоторики курсантів з переважним розвитком окремих фізичних якостей ($n=100$) за період навчання в спокої та під впливом негативних чинників військово-професійної діяльності, а також проведено факторний аналіз, який було спрямовано на визначення розвитку окремих фізичних якостей та їх впливу на професійну працездатність курсантів.

На третьому етапі (червень 2004 р. – серпень 2004 р.) проводилися дослідження з метою визначення змісту та організації програми фізичної підготовленості курсантів, спрямованої на підвищення професійної працездатності, формування контрольної ($n=47$) та експериментальної ($n=48$) груп, визначення початкових даних ЕГ і КГ та їх статистичну обробку.

Четвертий етап (вересень 2004 р. – червень 2009 р.) містив основну частину досліджень. Було проведено експериментальну перевірку результатів впровадження авторської програми до навчального процесу курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ, статистичну обробку показників фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічних якостей, професійної працездатності та психомоторики курсантів.

П'ятий етап (липень 2009 р. – грудень 2009 р.) спрямований на проведення остаточної статистичної обробки результатів дослідження, визначення вірогідності різниці між результатами курсантів ЕГ та КГ, формулюванні висновків і практичних рекомендацій, оформленні та апробуванні дисертаційної роботи.

У третьому розділі **«Дослідження показників професійної працездатності та фізичної підготовленості фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ»** визначено вплив чинників професійної діяльності на рівень фізичної підготовленості, функціонального стану та працездатності операторів протиповітряної оборони Сухопутних військ військової частини А1232 ($n=48$); проаналізовано рівень фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості й психомоторики курсантів з переважним розвитком окремих фізичних якостей ($n=100$) за період навчання в спокої та під

впливом негативних чинників військово-професійної діяльності, а також проведено факторний аналіз, який було спрямовано на визначення впливу розвитку окремих фізичних якостей на професійну працездатність курсантів.

Наші дослідження підтвердили висновки робіт Г.І. Сухоради (2003), Ю.А. Бородіна (2002-2008), О.М. Ольхового (2005), С.В. Романчука (2006), В.М. Романчука (2007), В.М. Красоти (2007) про те, що на ефективність професійної працездатності фахівців ППО СВ впливає низка чинників, але знизити їх негативний вплив можна за рахунок правильного застосування засобів фізичної підготовки. До цих пір недостатньо науково обґрунтовано організацію та зміст занять фізичними вправами, не визначено мету та завдання їх застосування в умовах військової служби у військах протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Факт недостатньої ефективності системи фізичної підготовки підтверджують результати наших досліджень. Доведено, що зі збільшенням строку військової служби на посадах операторів протиповітряної оборони Сухопутних військ знижуються показники фізичного розвитку ($P < 0,01-0,001$), функціонального стану ($P < 0,05-0,001$), психомоторики ($P < 0,001$) та фізичної підготовленості ($P < 0,01-0,001$). Також доведено інформацію щодо впливу чинників військово-професійної діяльності протягом добового чергування на стан усіх систем організму військовослужбовців.

За час чергування у операторів знизилися показники функціонального стану: САТ ($P < 0,05$), ДАТ ($P < 0,05$), ЧСС ($P < 0,05$), ЧД ($P < 0,05$), МПК ($P < 0,05$); показники психологічної підготовленості: короткочасна зорова пам'ять ($P < 0,001$), концентрація та стійкість уваги ($P < 0,001$), переключення та розподіл уваги ($P < 0,01$), оперативна пам'ять ($P < 0,001$); показники психомоторики: реакція на рухомий об'єкт ($P < 0,001$) та показники фізичної підготовленості: біг на 1000 м ($P < 0,05$) (табл.1).

Визначено, що під впливом вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження у курсантів з переважним розвитком загальної та силової витривалості показники функціонального стану, психологічної підготовленості, психомоторики вірогідно перевищують аналогічні показники курсантів з переважним розвитком сили та швидкості ($P < 0,05-0,001$).

Таблиця 1

Показники психомоторики залежно від рівня розвитку фізичних якостей, (у балах)

Показники	1 група (n=25)	2 група (n=25)	3 група (n=25)	4 група (n=25)
	X±m	X± m	X±m	X±m
Швидкість складної реакції у спокої	55,0±1,6	50,2±1,1	54,6±1,3	52,2±1,4
після вестибулярного подразнення	59,6±1,4	54,6±1,8	55,9±0,9	54,5±1,5
після нервово-емоційного напруження	61,4±2,2	56,6±1,8	56,5±1,45	55,7±1,3
Швидкість простої реакції у спокої	6,1±1,3	5,2±2,0	5,8±2,0	5,6±1,9
після вестибулярного подразнення	9,6±0,7	10,7±1,8	7,9±2,0	8,7±1,9

після нервово-емоційного напруження	10,6±1,5	10,2±1,3	7,3±1,7	8,1±0,6
Реакція на рухомий об'єкт у спокої	49,9±0,2	49,1±0,6	49,2±0,4	49,5±0,5
після вестибулярного подразнення	55,8±0,3	56,2±0,8	51,0±0,5	51,7±0,6
після нервово-емоційного напруження	57,8±0,2	56,8±0,3	50,8±0,4	41,6±0,3

Визначено, що під впливом вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження у курсантів з переважним розвитком загальної та силової витривалості показники функціонального стану, психологічної підготовленості, психомоторики вірогідно перевищують аналогічні показники курсантів з переважним розвитком сили та швидкості ($P < 0,05 - 0,001$).

Проведений факторний аналіз визначив структуру показників, що впливають на професійну працездатність військових фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ. Доведено, що в умовах спокійного стану на професійну працездатність впливають чинники загальної та силової витривалості (49,12%, 53,28%, 54,8% та 69,79% для кожної з груп курсантів). В умовах вестибулярного подразнення основними залишаються фактори загальної та силової витривалості (41,58%, 50,68%, 55,77%, 69,56%). При нервово-емоційній нарузі на перші місця висуваються фактори загальної та силової витривалості (51,93%, 54,7%, 56,24%, 62,47%)

Результати дисперсійного й факторного аналізу довели, що за звичайних умов найбільше значення для професійної працездатності мають фактори фізичного розвитку, швидкості в діях, загальної та силової витривалості. За несприятливих умов – загальна та силова витривалість.

У четвертому розділі **«Обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності програми фізичної підготовки курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ»** обґрунтовано авторську програму та подано результати педагогічного експерименту.

Система військово-професійного навчання у вищих військових навчальних закладах разом з іншими чинниками впливає на досягнення військовослужбовцями високого рівня бойової підготовки. Важливе місце у підготовці фахівців протиповітряної оборони має фізична підготовка, яка з урахуванням сучасних вимог є складним, багатовекторним та відповідальним процесом, що вимагає комплексного підходу для його вирішення.

Особливістю контингенту, який вступає до військових навчальних закладів, є низький рівень розвитку фізичних якостей, а також значні відхилення у стані здоров'я і фізичному розвитку. Разом з низькою ефективністю процесу фізичної підготовки це не дозволяє вирішити на достатньому рівні завдання професійного навчання, що в сукупності знижує якість навчально-виховного процесу, ускладнює його оптимізацію та вимагає більших зусиль курсантів у оволодінні програмними фізичними вправами, військово-прикладними та спеціальними прийомами та діями.

Аналіз літературних джерел та наші дослідження довели, що найбільш ефективним способом організації та проведення фізичної підготовки у вищих

військових навчальних закладах є поетапна її побудова на основі диференційної спрямованості та змісту за етапами навчання курсантів (рис. 1).

Етап базового розвитку фізичних якостей. Тривалість етапу становить 3 роки. Мета фізичної підготовки на етапі – забезпечення функціональної підготовленості організму курсантів до перенесення навантажень професійного навчання та підвищення рівня загальної фізичної підготовленості військовослужбовців.

Завданнями фізичної підготовки на етапі є забезпечення адаптаційних можливостей курсантів до нових умов життя та професійних навантажень; розвиток і постійне вдосконалення витривалості, сили, швидкості й спритності; оволодіння навичками пересування пересіченою місцевістю пішки та на лижах, подолання перешкод, рукопашного бою, військово-прикладного плавання, поліпшення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я й підвищення стійкості організму до впливу несприятливих чинників військово-професійної діяльності.

Організація занять фізичною підготовкою на першому етапі характеризується використанням безперервного та інтервального методів, які передбачають як рівномірний, так й перемінний режим фізичної роботи на комплексних заняттях з вибірковою спрямованістю при фронтальному способі організації курсантів. До змісту занять з фізичної підготовки етапу базового розвитку фізичних якостей курсантів включено всі фізичні вправи з Настанови фізичної підготовки, за якою необхідно оволодіти практичними навичками їх виконання. Під час цього етапу навчальні заняття з фізичної підготовки необхідно проводити з таким навантаженням: на початку етапу - не більше 130-140 уд./хв.; усередині та наприкінці етапу - до 140-160 уд./хв.

Етап професійно-прикладної фізичної підготовки. Навчання починається з 7 семестру, і триває 1 рік. Фізична підготовка на даному етапі має на меті навчити курсантів організовувати й керувати процесом професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців; підготувати офіцера з переважним розвитком стійкості до закачування, навичками просторового орієнтування, праці в умовах обмеженого часу, стійкого до перевантажень, здатного чітко й безпомилково виконувати свої професійні навички в колективних діях при значних навантаженнях.

Завдання цього етапу спрямовані на переважний розвиток загальної і силової витривалості та спеціальних якостей, таких як: стійкість до закачування та різних психологічних реакцій, необхідних для роботи на спеціальній апаратурі.

Фізична підготовка на цьому етапі планувалася таким чином, щоб заняття військово-прикладного характеру проводилися паралельно із заняттями з військово-спеціальних дисциплін з метою формування оптимального об'єму військово-прикладних навичок, які необхідні для вирішення завдань бойової підготовки. Під час занять бажано використовувати інтервальний, повторний, коловий, змагальний методи.

Навантаження під час занять з фізичної підготовки на етапі професійно-прикладної фізичної підготовки не повинно перевищувати 180 уд./хв., але виконання наступної вправи чи підходу потрібно починати коли пульс ще не знизиться до 120 уд./хв.

Етап формування професійної майстерності починається на 5 курсі навчання курсантів та триває один рік.

Мета	Формування фізичної готовності до майбутньої діяльності, оволодіння навичками управління процесом фізичної підготовки військовослужбовців та сприяння покращенню професійної працездатності	
Завдання	Розвиток та постійне вдосконалення основних фізичних якостей курсантів; формування професійно-прикладної фізичної підготовленості, спрямованої на підвищення ефективності професійної працездатності курсантів; зміцнення здоров'я, загартування та підвищення стійкості організму до впливу негативних чинників військово-професійної діяльності фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ.	
Етапи фізичної підготовки		
Етап базового розвитку фізичних якостей курсантів	Етап професійно-прикладної фізичної підготовки	Етап формування професійної майстерності
Форми ФП	Навчальні заняття (4 години на тиждень)	
Зміст занять з ФП	Фізичні вправи всіх розділів фізичної підготовки зі загальнофізичним та прикладним спрямуванням відповідно до етапу	
Методи проведення занять	Безперервний, інтервальний, повторний, коловий, змагальний	
Навантаження під час занять	Від низького (120 уд./хв.) на першому етапі до субмаксимального (понад 180 уд./хв.) на останньому етапі	
Очікуваний результат	Підвищення рівня фізичної підготовленості, функціонального стану та здоров'я, удосконалення професійної працездатності курсантів під впливом негативних чинників військово-професійної	

Рис. 1. Схема побудови авторської програми фізичної підготовки курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ

Метою цього етапу є підтримання досягнутого рівня загальної та прикладної фізичної підготовленості курсантів; розвиток засобами фізичної підготовки психологічної готовності до дій в особливих умовах військово-професійної діяльності; створення умов для самостійних занять фізичною підготовкою та спортом; стимулювання до самостійних занять курсантів фізичною підготовкою та спортом.

Основними завданнями цього етапу є підтримання й розвиток досягнутого рівня загальної та професійно-прикладної фізичної підготовленості, корегування розвитку важливих психологічних якостей і спеціальних навичок, виховання злагожденості й удосконалювання навичок у колективних діях на фоні великих фізичних і психічних навантажень.

Планування фізичної підготовки курсантів на етапі формування професійної майстерності необхідно здійснювати з урахуванням діяльності військових фахівців у конкретних ситуаціях. Фізичні вправи повинні бути спрямовані на розвиток загальної психологічної підготовки, повинні забезпечувати формування й удосконалення морально-вольових якостей, необхідних військовослужбовцю у бою.

Для якісного формування професійних якостей фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ на заняттях з фізичної підготовки на даному етапі фізичні вправи необхідно виконувати з максимальним (180 уд./хв.) та субмаксимальним (понад 180 уд./хв.) навантаженням.

Авторську програму фізичної підготовки було впроваджено до навчальних занять з навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» згідно з бюджетом часу, який визначено наказом Міністра оборони України №202 та навчальним планом підготовки курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ Харківського університету Повітряних сил.

Для курсантів ЕГ та КГ навчальні заняття проводилися відповідно до наказу Міністра оборони України – два рази на тиждень (одне заняття за розкладом занять – до обіду, друге – після обіду). Аналіз початкових показників фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічного стану та працездатності курсантів ЕГ та КГ не виявив вірогідної різниці ($P > 0,05$).

Ефективність авторської програми перевірено під час формуючого педагогічного експерименту. За результатами дослідження фізичної підготовленості визначено, що показники курсантів ЕГ наприкінці експерименту вірогідно вищі, ніж показники курсантів КГ з підтягування на перекладині на 2,4 рази ($t=2,164$; $P < 0,05$), з бігу на 100 м на 0,8 с ($t=2,219$; $P < 0,05$), з бігу на 400 м на 8,0 с ($t=2,082$; $P < 0,05$), з бігу на 1000 м на 13,7 с ($t=3,428$; $P < 0,01$), з бігу на 3000 м на 32,5 с ($t=2,052$; $P < 0,05$), з ривку гирі 24 кг на 9,5 рази ($t=2,279$; $P < 0,05$) та подолання смуги перешкод на 16,7 с ($t=2,052$; $P < 0,05$), що свідчить про позитивний вплив поетапної

організації фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах на розвиток професійно важливих фізичних якостей курсантів.

Аналіз показників фізичного розвитку та функціонального стану курсантів ЕГ та КГ за час експерименту виявив вірогідну різницю у результатах вимірювань маси тіла курсантів (3,6 кг; $P < 0,05$), ЖЄЛ (62,8 мл; $P < 0,01$), динамометрії сильнішої руки (4,9 кг; $P < 0,05$), діастолічного тиску (5,6 мм.рт.ст.; $P < 0,01$), ЧСС у спокої (4,4 уд./хв.; $P < 0,05$) та МПК (7,6 мл/хв/кг; $P < 0,05$), а також показав, що впровадження авторської програми позитивно впливає на функціонування всіх систем організму курсантів та дозволяє покращувати ефективність професійної працездатності протягом тривалого часу діяльності у складних умовах.

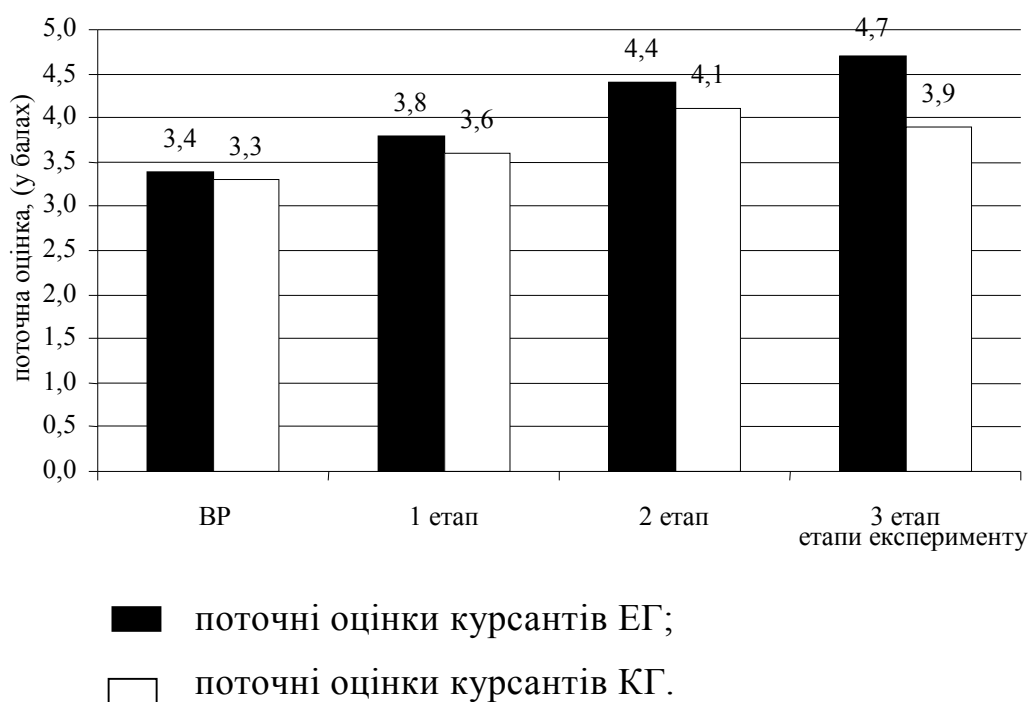

Рис. 2. Динаміка поточних оцінок курсантів ЕГ та КГ під час експерименту, (у балах)

Проведені дослідження підтверджують позитивний вплив авторської програми на розвиток показників психологічних якостей курсантів. Застосування поетапної організації фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах дозволяє покращити результати курсантів ЕГ відносно показників курсантів КГ за тестами, які характеризують короткочасну зорову пам'ять на 1,5 бали ($t=2,121$; $P < 0,05$), переключення та розподіл уваги на 2,1 ($t=2,100$; $P < 0,05$), концентрацію та стійкість уваги на 3,1 бали ($t=3,131$; $P < 0,01$), оперативну пам'ять на 2,6 бали ($t=2,600$; $P < 0,01$),

За результатами поточного оцінювання діяльності курсантів у бойових розрахунках, а також реакції на рухомий об'єкт, нами було виявлено вірогідну різницю між показниками професійної підготовленості курсантів експериментальної та контрольної груп наприкінці експерименту

у 0,8 бала ($t=2,219$; $P<0,05$), а показники реакції на рухомий об'єкт склали вірогідну різницю на 10,1 мс ($t=4,089$; $P<0,001$) (рис. 2). Виявлено вірогідну різницю між підсумковими оцінками курсантів ЕГ та КГ, наприкінці експерименту вона складає 1,0 бал ($t=2,000$; $P<0,05$).

Дослідження впливу вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження на показники психологічної підготовленості та психомоторики виявили вірогідно кращі результати у курсантів ЕГ відносно результатів курсантів КГ ($P<0,05-0,001$).

Аналіз результатів тестування наприкінці експерименту довів, що нервово-емоційне навантаження та вестибулярне подразнення істотно впливає на рівень психологічної підготовленості та психомоторики курсантів КГ ($P<0,05-0,001$) та меншою мірою на показники курсантів ЕГ ($P>0,05$) (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників оперативної пам'яті курсантів ЕГ та КГ при різних умовах дослідження протягом експерименту, (у балах)

Умови дослідження		ЕГ (n=48)				КГ (n=47)			
		ВР	1 етап	2 етап	3 етап	ВР	1 етап	2 етап	3 етап
У спокої	X	6,2	6,8	7,9	9,1	6,7	6,9	6,8	6,5
	$\pm m$	1,2	1,2	1,0	0,8	1,7	1,3	0,8	0,6
Під впливом вестибулярного подразнення	X	2,6	4,6	5,9	7,2	2,8	3,6	4,2	4,4
	$\pm m$	0,8	0,6	0,9	1,0	0,8	0,6	0,9	0,8
Під впливом нервово-емоційного навантаження	X	2,7	3,9	6,1	7,8	2,6	3,1	4,0	4,5
	$\pm m$	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7	0,8
$t (X_{сп}-X_{ВР})$		2,496	1,640	1,487	1,484	2,076	2,305	2,159	2,100
$t (X_{сп}-X_{НЕН})$		2,241	1,933	1,406	1,149	2,230	2,654	2,634	2,000

Примітка: 1) $P>0,05$ при $t_{крит.} < 1,984$

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» подано підсумки дисертаційної роботи.

Проведений аналіз наукових досліджень та літературних джерел дозволив визначити, що військово-професійна діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ відрізняється від діяльності військовослужбовців операторських спеціальностей інших видів Збройних Сил України. Виконання обов'язків у мирний час проходить при низькому рівні рухової активності, а за воєнного часу має значно динамічніший характер. Проведений констатуючий експеримент підтвердив негативний вплив чинників військово-професійної діяльності на ефективність працездатності операторів протиповітряної оборони Сухопутних військ,

визначив фізичні якості, розвиток яких найбільше впливає на рівень психологічної підготовленості, функціональний стан та фізичний розвиток військовослужбовців військ протиповітряної оборони Сухопутних військ. Дисперсійний та факторний аналіз дозволив визначити фактори, які мають найбільше значення для професійної працездатності за умов звичайного виконання службових обов'язків та під впливом вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження.

Аналіз наукових робіт та проведені нами дослідження дозволили обґрунтувати та сформулювати програму фізичної підготовки, яка спрямована на поетапну побудову системи підготовки курсантів до військово-професійної діяльності у військах протиповітряної оборони Сухопутних військ.

У процесі дисертаційного дослідження ми отримали нові наукові результати трьох рівнів.

Уперше визначено факторну структуру показників, що найбільше впливають на професійну працездатність операторів у стані спокою та під впливом чинників військово-професійної діяльності, розроблено програму вдосконалення професійної працездатності фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ засобами фізичної підготовки; доведено позитивний вплив поетапної побудови системи фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах на розвиток показників фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості курсантів, які навчаються на факультеті протиповітряної оборони Сухопутних військ;

Розширено дослідження вчених Ю.К. Дем'яненка (1984), Г.І. Сухоради (2003), Ю.А. Бородіна (2002-2008), О.М. Ольхового (2005), С.В. Романчука (2006), А.І. Маракушина (2006), В.М. Романчука (2007), В.М. Красоти (2007), щодо впливу чинників військово-професійної діяльності на стан усіх систем організму військовослужбовців. Доповнено висновки робіт науковців цієї галузі М.М. Линця (1993), І.П. Закорка (2001), Бородіна Ю.А. (2003), Глазунова С.І. (2003), О.Г. Піддубного (2004), щодо впливу розвитку окремих фізичних якостей на професійну працездатність військовослужбовців операторських спеціальностей.

Підтверджено висновки робіт Г.І. Сухоради (2003), В.М. Романчука (2005), Ю.С. Фіногенова (2006) проте, що зі збільшенням строку військової служби на посадах операторів протиповітряної оборони Сухопутних військ у військовослужбовців знижуються показники фізичного розвитку, функціонального стану, психомоторики та фізичної підготовленості; підтверджено результати досліджень О.Г. Піддубного (2003), Ю.В. Петришина (2004), С.В. Романчука (2007), І.С. Овчарука (2008), що чинна система фізичної підготовки курсантів ВВНЗ недостатньо ефективно забезпечує розвиток фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану курсантів у процесі навчання.

Розроблення авторської програми дозволило підвищити рівень

фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ, що дозволило удосконалити рівень професійної працездатності операторів систем протиповітряної оборони Сухопутних військ.

ВИСНОВКИ

1. Доведено, що професійна діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ відрізняється від діяльності операторів інших видів Збройних Сил України.

Визначено, що військово-професійна діяльність військовослужбовців військ протиповітряної оборони Сухопутних військ у мирних час проходить в умовах тактичних навчань, занять професійною підготовкою, підготовкою техніки та обладнання тощо. При цьому рухова активність складає менше 3000 локомоцій за добу.

Виявлено, що в місцях військових конфліктів діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ має значно динамічніший характер. Військовослужбовці повинні протягом однієї доби виконувати багатокілометрові марші, готувати позиції для систем протиповітряної оборони Сухопутних військ, обладнувати маскування, приводити прилади до бойової готовності тощо.

2. У наших дослідженнях визначено, що під впливом вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження у курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ з переважним розвитком загальної та силової витривалості показники функціонального стану, психологічної підготовленості, психомоторики вірогідно перевищують аналогічні показники курсантів з переважним розвитком сили та швидкості ($P < 0,05-0,001$).

3. Визначено факторну структуру показників, що впливають на професійну працездатність військових фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ. Доведено, що в умовах спокійного стану на професійну працездатність впливають чинники загальної та силової витривалості (49,12%, 53,28%, 54,8% та 69,79% для кожної з груп курсантів). За умов вестибулярного подразнення основними залишаються фактори загальної та силової витривалості (41,58%, 50,68%, 55,77%, 69,56%). За умов нервово-емоційної напруги першочерговими є фактори загальної та силової витривалості (51,93%, 54,7%, 56,24%, 62,47%).

Результати дисперсійного й факторного аналізу доводять, що у звичайних умовах найбільше значення для професійної працездатності мають фактори фізичного розвитку, швидкості дій, загальної та силової витривалості. У несприятливих умовах головними є загальна та силова витривалість. Очевидно, що функціональні резерви, розширені у процесі тренування на заняттях з фізичної підготовки, витрачаються тільки за умов впливу несприятливих чинників.

4. При аналізі літературних джерел та протягом наших досліджень було визначено, що найбільш ефективним способом організації та проведення фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах є поетапна її побудова на основі диференціації спрямованості та змісту за етапами навчання курсантів. На основі результатів констатуючого експерименту було розроблено програму фізичної підготовки, спрямовану на удосконалення професійної працездатності фахівців ППО СВ.

5. За результатами впровадження авторської програми у навчально-виховному процесі курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ визначено, що при ($P < 0,05-0,01$):

- показники курсантів ЕГ наприкінці експерименту вірогідно ($P < 0,05$) вищі, ніж показники курсантів КГ з підтягування на перекладині на 2,4 рази; з бігу на 100 м на 0,8 с, з бігу на 400 м на 8,0 с, з бігу на 1000 м на 13,7 с, з бігу на 3000 м на 32,5 с, з ривку гирі на 9,5 разу та подолання смуги перешкод на 16,7 с;

- показники фізичного розвитку та функціонального стану курсантів ЕГ та КГ за час експерименту мають вірогідну різницю ($P < 0,05-0,01$) за всіма показниками, що досліджувалися;

- застосування поетапної організації фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах дозволило покращити результати курсантів ЕГ відносно показників курсантів КГ показники психологічних якостей курсантів за тестами, які характеризують короточасну зорову пам'ять на 1,5 бала, переключення та розподіл уваги на 2,1 бала, стійкість та розподіл уваги на 3,1 бала, оперативну пам'ять на 2,6 бала;

- за результатами поточного оцінювання діяльності курсантів у розрахунках нами було виявлено вірогідну різницю між показниками професійної підготовленості курсантів експериментальної та контрольної груп, наприкінці експерименту в 0,8 бала. Виявлено вірогідну різницю ($P < 0,05$) між підсумковими оцінками курсантів ЕГ та КГ, наприкінці експерименту вона складає 1,0 бал та показниками реакції на рухомий об'єкт на 10,1 мс.

6. Проведено дослідження впливу вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження на показники психологічної підготовленості та працездатності, які виявили вірогідно кращі результати у курсантів ЕГ відносно результатів курсантів КГ ($P < 0,05-0,001$).

Аналіз результатів тестування наприкінці експерименту довів, що нервово-емоційне навантаження та вестибулярне подразнення істотно впливає на рівень психологічної підготовленості та працездатності курсантів КГ ($P < 0,05-0,001$) та меншою мірою на показники курсантів ЕГ ($P > 0,05$).

Застосування авторської програми дозволило підвищити рівень фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості курсантів-фахівців військ протиповітряної оборони Сухопутних військ, що удосконалює рівень

професійної працездатності військових фахівців систем протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Проведене дослідження не є кінцевим для розв'язання усіх суперечливих питань досліджуваної проблеми. Подальшим напрямком наших досліджень буде розробка та впровадження поетапної програми занять фізичними вправами до системи військово-професійної діяльності офіцерів-фахівців військ протиповітряної оборони Сухопутних військ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

а) у фахових виданнях, затверджених ВАК України

1. Шевченко О.А. Роль физической подготовки в совершенствовании задач и функциональных особенностей учебно-боевой деятельности личного состава подразделений ППО Сухопутных войск / О.А. Шевченко, В.В. Паевский // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. / [за ред. С.С. Єрмакова]. – Х., 2004. – №9. – С. 53-62. *Особистий внесок автора у визначенні особливостей професійної діяльності операторів систем протиповітряної оборони Сухопутних військ.*

2. Шевченко О.А. Исследование физических качеств, обеспечивающих устойчивую работоспособность военных специалистов ПВО Сухопутных войск / О.А. Шевченко // Физическое воспитание студентов творческих специальностей: сб. науч. статей / [под ред. С.С. Єрмакова]. – Х., 2004. – №6. – С. 102-109.

3. Шевченко О.А. Теоретическое обоснование поэтапного формирования физических качеств специалистов ПВО Сухопутных войск / О.А. Шевченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. / [за ред. С.С. Єрмакова]. – Х., 2005. – №5. – С. 76-85.

4. Шевченко О.О. Вплив психічних якостей на стійкість професійної діяльності операторів ППО Сухопутних військ / О.О. Шевченко / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. / [за ред. С.С. Єрмакова]. – Х., 2006. – №3. – С. 115-118.

5. Шевченко О.А. Специальная направленность поэтапного формирования физических качеств военных специалистов ПВО Сухопутных войск / О.А. Шевченко // Физическое воспитание студентов творческих специальностей: сб. науч. статей / [под ред. С.С. Єрмакова]. – Х., 2007. – №1. – С. 161-167.

6. Шевченко О.О. Дослідження показників професійно важливих психологічних якостей курсантів під впливом чинників військово-професійної діяльності / О.О. Шевченко, С.В. Романчук / Слобожанський науково-спортивний вісник: зб. наук пр. – Х.: ХДАФК, 2009. - №4. – С.11-14. *Особистий внесок автора у проведенні експерименту, обробка даних і підготовка статті.*

б) в інших виданнях

7. Організація фізичної підготовки у військах ППО: метод. посіб. / [М.С. Шевель, Б.П. Смірнов, О.О. Шевченко та інш.]. – Х.: ХВУ, 2000. – 200 с. *Автором розроблені окремі підрозділи посібника.*

8. Шевченко О.О. Дослідження змін психофізичних показників, сприяючих стійкій працездатності військових операторів ППО Сухопутних військ / О.О. Шевченко, Є.П. Волков // Олимпийский спорт, физическая культура, здоровье нации в современных условиях: материалы междунар. науч. - практ. конф. / [под ред. Г.Н. Максименко]. – Луганск, 2007. – С. 24-29. *Особистий внесок автора у проведенні експерименту, обробка даних і підготовка статті.*

9. Шевченко О.О. Програма навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» для курсантів-фахівців протиповітряної оборони сухопутних військ: Навчальна програма / О.О. Шевченко, С.В. Романчук. – Х.: 2009. – 78 с. *Особистий внесок автора у розробці змісту програми фізичної підготовки для курсантів-фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ.*

АНОТАЦІЇ

Шевченко О.О. Удосконалення професійної працездатності військових фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ засобами фізичної підготовки. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний університет фізичної культури. – Львів, 2010.

У дисертації висвітлені питання, які стосуються удосконалення чинної системи фізичної підготовки курсантів факультету протиповітряної оборони Сухопутних військ. Проведений аналіз наукових досліджень дозволив визначити, що військово-професійна діяльність фахівців протиповітряної оборони Сухопутних військ відрізняється від діяльності військовослужбовців операторських спеціальностей інших видів Збройних Сил України; виконання обов'язків у мирний час відбувається на тлі низького рівня рухової активності, а у воєнний час має значно динамічніший характер. Факторний аналіз визначив фактори, які мають суттєвіше значення для професійної працездатності в умовах звичайного виконання службових обов'язків та під впливом вестибулярного подразнення та нервово-емоційного навантаження. Дослідження дозволили обґрунтувати та сформулювати програму фізичної підготовки, яка спрямована на поетапну побудову системи підготовки курсантів до військово-професійної діяльності. Застосування авторської програми сприяло підвищенню рівня фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану, психологічної та професійної підготовленості курсантів-фахівців військ протиповітряної оборони Сухопутних військ,

Ключові слова: протиповітряна оборона Сухопутних військ,

професійна працездатність, чинники військово-професійної діяльності, фізична підготовка, програма.

Шевченко О.А. Совершенствование профессиональной работоспособности военных специалистов противовоздушной обороны Сухопутных войск. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание различных групп населения. – Львовский государственный университет физической культуры. – Львов, 2010.

В диссертации рассмотрены вопросы, которые относятся к совершенствованию существующей системы физической подготовки курсантов факультета противовоздушной обороны Сухопутных войск. Проведенные исследования подтвердили негативное влияние факторов военно-профессиональной деятельности на эффективность работоспособности операторов противовоздушной обороны Сухопутных войск. Факторный анализ определил факторы, которые имеют наибольшее значение для профессиональной работоспособности в различных условиях выполнения служебных обязанностей.

Цель работы: совершенствование профессиональной работоспособности курсантов-специалистов противовоздушной обороны Сухопутных войск, поэтапно используя средства физической подготовки.

Объект исследования: профессиональное обучение курсантов-специалистов противовоздушной обороны Сухопутных войск.

Предмет исследования: программа физической подготовки курсантов-специалистов противовоздушной обороны Сухопутных войск.

Научная новизна полученных результатов в том, что впервые раскрыта факторная структура показателей, которые влияют на профессиональную работоспособность операторов в состоянии покоя и под влиянием факторов военно-профессиональной деятельности; определены средства физической подготовки, которые совершенствуют профессиональную работоспособность специалистов противовоздушной обороны Сухопутных войск; доказано положительное влияние поэтапного построения системы физической подготовки в высшем военном учебном заведении на развитие показателей физической подготовленности, физического развития, функционального состояния, психологической и профессиональной подготовленности курсантов, которые обучаются на факультете противовоздушной обороны Сухопутных войск

В первом разделе диссертации проанализированы труды ученых, об особенностях военно-профессиональной деятельности военнослужащих войск противовоздушной обороны Сухопутных войск в мирное и военное время, влияние неблагоприятных факторов обучения и профессиональной деятельности на организм специалистов. Во втором разделе представлены сведения об использованных методах, этапы решения заданий и исследуемый

контингент. В третьем разделе определено влияние факторов профессиональной деятельности на уровень физической подготовленности, функционального состояния и работоспособности операторов противовоздушной обороны Сухопутных войск; проведен факторный анализ и проанализирован уровень показателей работоспособности курсантов с преимущественным развитием отдельных физических качеств (n=100) в спокойном состоянии и под влиянием негативных факторов военно-профессиональной деятельности. В четвертом разделе обосновано авторскую программу и представлено результаты педагогического эксперимента.

В пятом разделе поданы итоги диссертационного исследования. **Ключевые слова:** противовоздушная оборона Сухопутных войск, профессиональная работоспособность, факторы военно-профессиональной деятельности, физическая подготовка, программа.

O O Shevchenko. Improvement of Job Performance of Military Specialists of Army Air Defence by Means of Physical Training. The Manuscript.

The dissertation for a Candidate of Science's Degree in physical education and sports in speciality 24.00.02 – physical culture, physical education of different groups of the population. Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2009.

The dissertation considers issues related to the current system of physical training of cadets at the Army Air Defence Department. The analysis of scientific research and literature sources made it possible to determine that military job activity of army air defense specialists differs from that of military persons of operator specialities of other branches in the Ukrainian armed forces; duties performed in the time of peace require little motor activity, while they are quite dynamic in nature in wartime. The factor analysis allowed to single out the factors of the most importance for the job performance under normal conditions of performance of duties and under the influence of vestibular stimulation and nervous and emotional stress. The research allowed to substantiate and shape the program of physical training aimed at stage-by-stage formation the system of training for military job activity. The use of the author's program contributed to increased level of physical fitness, functional status, psychological and professional competence of cadets trained to be army air defense specialists.

Key words: Army air defense, job performance, military job factors, physical training, program.

Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 0,9. Тир. 100 прим. Зам. № 202-10.
Підписано до друку 27.05.10. Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у СПД ФО Бровін О.В.
м. Харків, майдан Свободи, 7. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30

Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК № 3587 від 23.09.09

СТИЛЬ
 ИЗДАТ
ТИ ПО Г Р А Ф И Я

